

بازبینی میزان توجه به تربیت اقتصادی در کتاب مطالعات پایه پنجم و ششم ابتدایی

فاطمه رضایی کردشولی^۱، فاطمه کریمی کوچی^۲

^۱ کارشناسی، تربیت بدنی، دانشگاه فرهنگیان

اداره آموزش و پرورش شهرستان نی ریز

fatemeh.rezaei137770@gmail.com

شماره تماس: ۰۹۱۷۴۴۳۹۷۰۳

^۲ کارشناسی، علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان

اداره آموزش و پرورش شهرستان نی ریز

karimi.fateme1999@gmail.com

شماره تماس: ۰۹۰۵۷۰۳۶۳۸۹۰

چکیده

پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه مؤلفه های تربیت اقتصادی در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی پایه پنجم و ششم انجام شده است. یافته های این پژوهش نشان داد که در کتاب های درسی این دوره به مؤلفه های «تأکید بر اهمیت شغل، کار و کارآفرینی»، «مشارکت و همکاری»، «پرهیز از مفاسد اقتصادی»، «صرفه جویی و پرهیز از اسراف و تبذیر و روحیه مصرف گرایی و تجمل گرایی»، «بیکاری، علل و پیامدهای آن»، «آشنایی با مفهوم تورم» توجه بیشتری شده و به مؤلفه های «بیکاری، علل و پیامدهای آن»، «اهمیت مالیات»، «مبارزه با فقر اقتصادی»، «تأکید بر استفاده از تولیدات داخل»، «نفی وابستگی اقتصادی و تأکید بر خودکفایی در تولید کالاهای راهبردی و ضروری (استقلال اقتصادی)»، «کسب روزی از راه های مشروع و حلال»، «شناخت منابع اقتصادی کشور و استفاده صحیح از آنها»، «آشنایی با سازمانهای اقتصادی»، «اهمیت و ارزش تلاش و پشتکار» توجه کمتری شده است، همچنین ارتباط افقی و عمودی مناسبی بین محتوای کتاب درسی و مؤلفه های تربیت اقتصادی وجود ندارد.

کلمات کلیدی: تربیت اقتصادی، تحلیل محتوا، مطالعات اجتماعی، استقلال اقتصادی

مقدمه

تربیت اقتصادی به منظور پرورش رفتار اقتصادی مطلوب از دیرباز مورد توجه جوامع بشری قرار گرفته است. تمدن ها و ادیان مختلف بشری به صورت آشکار و پنهان در قالب آموزه های مختلف فلسفی، اخلاقی فرهنگها، نظامهای سیاسی فقهی و حقوقی به این موضوع اهتمام ورزیده اند و رفتارهای اقتصادی خاصی را به پیروان خود توصیه نموده اند. تربیت اقتصادی موجب ایجاد و شکل گیری دانش و مفاهیم اقتصادی» و نیز «سواد اقتصادی» جهت پاسخگویی و مواجه با مسائل و مشکلات اقتصادی در زندگی روزمره دانش آموزان می- گردد(آنتونی، اسمیت و میلر، ۲۰۱۴). در دوران کنونی مشکلات اقتصادی و حرفه ای در سطح ملی و جهانی بیش از سایر مشکلات آشکار گردیده است اقتصاد به یک و پدیده ی غالب در جامعه تبدیل شده است؛ به همین دلیل ساختارهای حکومتی به ویژه نهاد تعلیم و تربیت بیش از پیش درصدد برآمده اند تا در راستای تربیت اقتصادی و حرفه ای دانش آموزان و دانشجویان گام بردارند (موسی زاده و صنعتی، ۱۳۹۶). شاید بتوان اصلی ترین هدف همه جوامع را پیشرفت در همه ابعاد زندگی فردی و اجتماعی دانست. جهان امروز دریافته است که تعلیم و تربیت آشکار و ضمنی افراد نوعی سرمایه گذاری ملی است و هر کشوری که در این راه تلاش بیشتری نماید، بدون شک از ثمرات آن در آینده برخوردار خواهد شد. بررسی عوامل مؤثر بر پیشرفت و توسعه در جوامع پیشرفته نشان میدهد که همه این کشورها از نظام تربیتی توانمند و کارآمدی برخوردار هستند. این کشورها نسبت به هر گونه ضعف در فهم مفاهیم و مهارت های مربوط به تصمیم گیری و تحلیل اقتصادی حساس بوده و برنامه هایی را غیر رسمی تدارک می بینند (طغیانی، ۱۳۹۵). آن گونه که در بررسی اجمالی از محتوای مستندات این قبیل برنامه ها، اهداف و آن ها به دست می آید هدف از این آموزش ها، فهم خوب و کافی از دانش اقتصاد برای آحاد آن جامعه است؛ به نحوی که در عرصه مسائل اقتصادی شخصی و مسائل پیچیده تر از قبیل سیاست های اقتصادی کشور، بتوانند ادراک قضاوت و رفتار های مستدل و عقلانی را در یک دنیای پیچیده و متحول از خود نشان دهند. بنا به ضرورت های جامعه کنونی آموزش و پرورش ناگزیر گردیده است، آموزشی چون کار و فناوری را در دستور کار خود قرار دهد. بر همین اساس در دوره های ابتدایی و متوسطه ی اول به ارایه ی این آموزش پرداخته است. هدف از این آموزش این است که دانش آموزان با حرفه و مشاغل آشنا شوند، فرایند کسب و کار را ادراک نمایند کاربرد فناوری را در کسب و کار متوجه شوند و نیز با آموزه های اسلامی در زمینه ی کسب و کار آشنا شوند. درواقع در تربیت اقتصادی و حرفه ای دانش آموزان، آموزش متناسب با سطح دانش، مهارت و نگرش آن ها ارایه می شود تا در بهره برداری از منابع و درآمد مشروع در آینده ی شغلی خود توانمند باشند. در برنامه درسی کار و فناوری دوره اول متوسطه اهداف ویژه ای نهفته است مانند درک مهارت حرفه ای اخلاق حرفه ای کارآفرینی حفظ و توسعه ثروت، پرهیز از بطالت و بیکاری رعایت بهره وری، بسط عدالت اقتصادی مراعات قوانین کسب و کار و التزام به اخلاق و ارزش ها در روابط اقتصادی (احدی، ۱۳۹۴). توجه به اهمیت و ضرورت دانش و شایستگی های ساحت اقتصادی و حرفه ای تربیت تا جایی است که از این حوزه تعبیر به سواد اقتصادی و مالی شده است. تلقی از سواد در گذشته صرفاً توانایی خواندن و نوشتن را شامل می شد که فرد را قادر می ساخت در فعالیت های پیرامون خود مشارکت کند. در واقع تربیت اقتصادی، تقویت دانش اقتصادی آحاد افراد جامعه می باشد به گونه ای که افراد

بتوانند به عنوان مصرف کننده، پس انداز کننده، سرمایه گذار، نیروی کار، شهروند و مشارکت کننده در عرصه اقتصاد جهانی آگاهانه و مسئولانه دست به انتخاب بزنند (طغیانی و پیغامی، ۱۳۹۵) تربیت اقتصادی بر همه رفتارهایی که یک شهروند در زندگی روزانه انجام میدهد، تأثیر می گذارد. هر فرد، از کودکی تا بزرگسالی، تصمیم هایی را به عنوان مصرف کننده، تولید کننده، کارگر و یا شهروند اقتصادی اتخاذ می کند. تصمیماتی از قبیل این که چه چیزی بخرد یا نخرد؛ چه درصدی از درآمد را باید خرج " کند، چگونه باید صرفه جویی کند؛ چه حرفه ای را انتخاب کند؛ چگونه باید پس انداز کند؛ چگونه سود و یا درآمد کند. همه این موارد نمونه هایی از تصمیماتی هستند که عملکرد اقتصادی افراد را تحت تأثیر قرار می دهند. کسب دانش و نگرش اقتصادی به شهروندان برای درک بهتر واقعیت پیچیده اطراف و در نهایت تصمیم گیری کارآمدتر، به خصوص تصمیم گیری های شخصی اقتصادی، کمک خواهد کرد (فریریا و واروم، ۲۰۱۲). ابعاد در واقع تربیت اقتصادی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به یکی از مهم زندگی آدمی یعنی بعد اقتصادی و معیشتی انسان هاست. این ساحت ناظر به رشد توانایی های متریبان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه ای است «اموری نظیر درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه ای، التزام به اخلاق حرفه ای، توان کارآفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری رعایت بهره وری، تلاش جهت حفظ و توسعه ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی، مراعات قوانین کسب و کار و احکام معاملات و التزام به اخلاق و ارزش ها در روابط اقتصادی» مبانی نظری سند تحول بنیادین آپ تربیت اقتصادی از یکسو نقش اساسی در رفع موانع تحول و تکامل انسان ایفا مینماید و از سوی دیگر استقلال اقتصادی ناشی از تربیت اقتصادی، احساس عزت نفس در فرد پدید می آورد که خود از پایه های اساسی هویت انسان است (باقری، ۱۳۹۵) آگاهی از مفاهیم اقتصادی و توانایی کاربرد این مفاهیم در زندگی روزمره عاملی مهم در دستیابی به موقعیت های مطلوب زندگی است. لذا کسب دانش و مهارتهای اقتصادی و حرفه ای به دلیل نیاز افراد و جوامع می تواند در شاخص - های توسعه و رشد اقتصادی یک کشور مؤثر واقع شود. در دنیای امروز بر حسب اقتضائات و الزامات تکنولوژیک و اقتصادی حاکم بر زندگی بشر، مسئولیت نظام های تعلیم و تربیت رسمی و عمومی مضاعف شده به طوری که ملاحظات خاصی را در باب نهادهای محتوا برنامه ها و روش های تعلیم و تربیت پیش روی برنامه ریزان آموزشی قرار داده است. برای مثال نظام های تعلیم و تربیت در کنار آموزش مهارت های اولیه و ضروری مانند خواندن، نوشتن، ریاضیات، ادبیات تاریخ، غیره به برنامه های تربیت اقتصادی و حرفه ای توجه نموده و این برنامه ها را به عنوان بخش اصلی برنامه هایی که عهده دار یادگیری عناصر شناختی، گرایشی و مهارتی ناظر بر تدبیر زندگی و تحقق رفتارهای مطلوب در عرصه زندگی فردی و تعاملات اجتماعی هستند وارد سیستم آموزشی خود کرده اند (طغیانی و پیغامی، ۱۳۹۵). بر این اساس امروزه در بیشتر کشورها در عرصه تربیت اقتصادی و حرفه ای، در مقاطع سنی مختلف، برنامه های متنوعی تدارک دیده اند تا نسلی به وجود آورند که بتواند در عرصه مسایل اقتصادی شخصی و مسایل پیچیده تر از قبیل سیاست های اقتصادی کشور، اداراک، قضاوت و رفتارهای مستدل و عقلانی را در دنیای پیچیده و متحول امروز از خود نشان دهند (عمادزاده، ۱۳۹۸). امروزه تغییرات جهانی به طور گسترده ای زندگی اقتصادی و نهادهای اجتماعی را تحت تأثیر قرار داده و مسئولیت بار آوردن نسلی که دارای مهارت های لازم برای مقابله هوشمندانه با این تغییرات باشند به مدارس واگذار شده است. در بین دوره های مختلف

تحصیلی، دوره متوسطه دوم به سبب وضع زیستی، اجتماعی و روانی دانش آموزان، از دوره های مهم و حساس و مؤثر در زندگی فردی و اجتماعی آدمی است. در این دوره استعداد های خاص نوجوانان و جوانان بروز میکند قدرت یادگیری آنان به حد اعلا می رسد، کنجکاوی آنان جهت معینی می یابد و مسائل جدید زندگی نظیر انتخاب رشته، انتخاب حرفه و شغل اداره خانواده و گرایش به مرام و مسلک ذهن آنان را به خود مشغول می دارد و به مرحله ی ادراک ارزشهای، اجتماعی اقتصادی و معنوی می رسند. این دوره از لحاظ مبانی فلسفی، روانی و اجتماعی دوره بسیار مهمی است زیرا آموزش عمومی را به آموزش عالی پیوند می دهد و گروه کثیری را برای ورود به جامعه و بازار کار مهیا می کند، از این رو هرگونه خلل در این دوره مستقیماً بر عملکرد و کیفیت هر دو حلقه آموزش عمومی و عالی تأثیر بسزایی خواهد داشت (صافی، ۱۳۹۴) وجود هماهنگی و همسویی میان برنامه ها و فعالیت های عوامل سهیم و مؤثر در جریان تربیت اعم از تربیت رسمی و غیر رسمی، تخصصی و عمومی) برای مشارکت سازنده مربی در فعالیت های اقتصادی و حرفه ای جامعه به عنوان یکی از ویژگی های مهم دوره متوسطه دوم باید مورد توجه برنامه ریزان باشد (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰). بر این اساس فرایند تربیت در پایان دوره متوسطه باید امکان ورود متربی به دوره های متنوع تربیت شغلی را برای اشتغال و نیازهای بازار کار و سایر فعالیتهای علمی، اقتصادی، اجتماعی در سطح جامعه را متناسب با تواناییها، علایق آنان فراهم نماید (شورای عالی انقلاب فرهنگی، ۱۳۹۰)

روش پژوهش

در این پژوهش با توجه به ماهیت موضوع از روش تحلیل محتوا استفاده شده است. روش تحلیل محتوا یکی از روش هایی که در چند دهه اخیر به شدت رو به گسترش بوده است. کرلینجر تحلیل محتوا را روشی پژوهشی برای توصیف عینی، منظم و کمی متغیرها دانسته است (بیابانگرد، ۱۳۸۴). در این روش پژوهشگر می کوشد از طریق مطالعه یک پیام مکتوب یا شفاهی، به داده هایی دست یابد تا به کمک آن ها، به بررسی سؤالات یا فرضیات تحقیق بپردازد سه مرحله اصلی تحلیل محتوا، عبارتند از: ۱- آماده سازی و سازماندهی مرحله قبل از (پیام) -۲ بررسی مواد (پیام) - پردازش نتایج. واحد ثبت در این تحقیق مضمون است. مقوله بندی در این تحقیق به روش جعبه ای است؛ یعنی طبقات مقوله ها پیش از اجرای تحقیق تعیین می شوند و به همین دلیل به آن روش از پیش تعیین شده می گویند. جامعه آماری پژوهش کتاب مطالعات اجتماعی کلاس ششم سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۲ است. در این پژوهش از روش نمونه گیری هدفمند استفاده شده که به عنوان نمونه پژوهش انتخاب گردید. برای تحلیل کتاب های درسی از فهرست واریسی تحلیل محتوا، استفاده شده است. فرم اولیه تحلیل بر اساس کتاب طغیانی و پیغامی (۱۳۹۵) تهیه گردید و سپس در اختیار پنج نفر از صاحب نظران این حوزه اساتید رشته های اقتصاد علوم اجتماعی و علوم تربیتی) برای تغییر و اصلاح قرار گرفت (مؤلفه ها و مصادیق این ابزار در جدول ۱، قابل مشاهده می باشد). (برای تعیین روایی فهرست واریسی تحلیل محتوا، از روش روایی صوری، محتوایی و نظر متخصصان استفاده شده است. برای تأمین پایایی ابزار اندازه گیری از روش ویلیام اسکات (۱۳۹۱) استفاده شد. بدین صورت که فرم تحلیل محتوا در اختیار پنج نفر از متخصصان

این حوزه قرار گرفت که ضریب توافق آن ها به ۹۳/۰ درصد به دست آمد. در این پژوهش، نتایج با روش آنتروپی شانون که برگرفته از تئوری سیستم ها است، پردازش شده اند. در این روش، تحلیل داده ها بسیار قوی تر و معتبرتر انجام خواهد شد. در نظریه سیستم ها «آنتروپی شاخصی است برای اندازه گیری عدم اطمینان که با یک توزیع احتمال بیان می شود (آذر، ۱۳۸۰). بر اساس این روش که به مدل برانی مشهور می باشد. داده های تحلیل محتوا با استفاده از شاخص های توصیفی در فرایند جبرانی مشهور می باشد. داده های تحلیل محتوا با استفاده از شاخص های توصیفی در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون بررسی شد. ابتدا فراوانی مؤلفه ها استخراج و در جدول مربوط درج شد. سپس داده های پژوهش در فرایند تحلیلی آنتروپی شانون (بهنجار کردن داده های جدول فراوانی، محاسبه بار اطلاعاتی مقوله ها و به دست آوردن ضریب اهمیت آن ها) تجزیه و تحلیل و توصیف شدند.

جدول ۱- مؤلفه ها و مصادیق تربیت اقتصادی

مؤلفه ها	مصادیق
تأکید بر اهمیت شغل، کار و کارآفرینی	فعالیت های اقتصادی موجب افزایش ثروت در کشورها می شود و در نتیجه رفاه و آسایش را برای مردم آن کشور فراهم می آورد.
کسب روزی از راه های مشروع و حلال	امام موسی کاظم (ع) می فرمایند: کسی که در پی روزی حلال برای خود و خانواده- اش باشد همانند کسی است که در راه خدا جهاد کند. کارگاه کارآفرینی و تولید،
بیکاری، علل و پیامدهای آن	بیکاری همچنین میتواند موجب بروز اختلافات خانوادگی شود و حتی جرم و جنایت را در جامعه بیفزاید
مبارزه با فقر اقتصادی	برای مقابله با آسیب های اجتماعی در شهرها و تأمین امنیت نخست باید علل و ریشه های آسیبها مانند فقر شناسایی شود و از بین برود
مبارزه با مفاسد اقتصادی	شفاف سازی اقتصاد و سالم سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت ها و زمینه های فسادزا در حوزه های پولی، تجاری ارزی و...
آشنایی با احکام اقتصادی اسلام	خمس و زکات دو واجب از واجبات مالی اسلام است
صرفه جویی و پرهیز از اسراف و تبذیر و روحیه	برخی از جامعه شناسان از مصرف گرایی و تجمل گرایی سخن می گویند
تأکید بر استفاده از تولیدات داخل	واردات بی رویه کالا ها، تعطیلی کارگاه ها
نفی وابستگی اقتصادی و تأکید بر خود کفایی در تولید	در بخش اقتصادی قانون اساسی بر آموزههایی همچون نفی سلطه بیگانگان و استقلال اقتصادی تأکید شده است
شناخت منابع اقتصادی کشور	شناخت توان محیطی به انسان کمک می کند تا از مکتن به طور صحیح استفاده کند

جدول ۲- فراوانی مؤلفه های تربیت اقتصادی در کتاب های درسی پایه پنجم و ششم

یافته های پژوهش

کتاب های درسی مؤلفه ها	مطالعات اجتماعی پنجم	مطالعات اجتماعی ششم	مجموع	درصد
تأکید بر اهمیت شغل، کار و کارآفرینی	۵	۵	۱۰	۸
کسب روزی از راه های مشروع و حلال	۷	۶	۱۳	۱۰/۴
بیکاری، علل و پیامدهای آن	۸	۳	۱۱	۸/۸
مبارزه با فقر اقتصادی	۲	۵	۷	۵/۲
مبارزه با مفاسد اقتصادی	۴	۹	۱۳	۱۰/۴
آشنایی با احکام اقتصادی اسلام	۶	۳	۹	۷/۶
صرفه جویی و پرهیز از اسراف	۹	۸	۱۷	۱۳/۶
تأکید بر استفاده از تولیدات داخل	۵	۶	۱۱	۸/۸
نهی وابستگی اقتصادی و تأکید بر خود کفایی در تولید	۴	۹	۱۳	۱۰/۴
شناخت منابع اقتصادی کشور	۱۰	۱۱	۲۱	۱۶/۸
مجموع	۶۰	۶۵	۱۲۵	۱۰۰

مطابق با جدول شماره ۲_ در کتاب درسی پایه پنجم ابتدایی، در مجموع ۶۰ مرتبه به مؤلفه های تربیت اقتصادی توجه شده است. در این پایه تحصیلی بیشترین میزان توجه از مؤلفه ها به مقوله شناخت منابع اقتصادی با ۱۰ مرتبه تکرار و کمترین میزان توجه نیز به مقوله مبارزه با فقر اقتصادی با ۲ مرتبه تکرار مبدول شده است. در کتاب درسی پایه ششم ابتدایی، در مجموع ۶۵ مرتبه به مؤلفه های تربیت اقتصادی توجه شده است. در این پایه تحصیلی بیشترین میزان توجه از مؤلفه ها به مقوله شناخت منابع اقتصادی با ۱۱ مرتبه تکرار و کمترین میزان توجه نیز به مقوله بیکاری، علل و پیامدهای آن با ۳ مرتبه تکرار و آشنایی با احکام اقتصادی اسلام مبدول شده است.

نتیجه گیری

پژوهش حاضر با هدف بررسی جایگاه مؤلفه های تربیت اقتصادی در کتاب های درسی مطالعات اجتماعی پایه پنجم و ششم انجام شده است. یافته های این پژوهش نشان داد که در کتاب های درسی این دوره به مؤلفه های «تأکید بر اهمیت شغل، کار و کارآفرینی»، «مشارکت و همکاری»، «پرهیز از مفاسد اقتصادی»، «صرفه جویی و پرهیز از اسراف و تبذیر و روحیه مصرف گرایی و تجمل گرایی»، «بیکاری، علل و پیامدهای آن»، «آشنایی با مفهوم تورم» توجه بیشتری شده و به مؤلفه های «بیکاری، علل و پیامدهای آن»، «اهمیت مالیات»، «مبارزه با فقر اقتصادی»، «تأکید بر استفاده از تولیدات داخل»، «نفی وابستگی اقتصادی و تأکید بر خودکفایی در تولید کالاهای راهبردی و ضروری (استقلال اقتصادی)»، «کسب روزی از راه های مشروع و حلال»، «شناخت منابع اقتصادی کشور و استفاده صحیح از آنها»، «آشنایی با سازمانهای اقتصادی»، «اهمیت و ارزش تلاش و پشتکار» توجه کمتری شده است..

همچنین ارتباط افقی و عمودی مناسبی بین محتوای کتاب درسی و مؤلفه های تربیت اقتصادی وجود ندارد. شاخص ضریب اهمیت نیز نشان دهنده پراکنش نامناسب برخی از مؤلفه های تربیت اقتصادی در کتاب های درسی این مقطع حکایت دارد. به عنوان مثال مؤلفه «تأکید بر اهمیت شغل، کار و کارآفرینی» دارای بیشترین فراوانی بوده ولی به علت پراکنش نامناسب این مؤلفه در کتاب های درسی، نسبت به سایر مؤلفه ها، ضریب اهمیت کمتری به آن تعلق گرفته است. همچنین در سازماندهی محتوای کتاب های درسی این دوره به اصل تداوم و فرایندگی توجه نشده است. بر اساس این اصل، موضوعات باید در طول دوره تداوم داشته و به مرور افزایش یابد. در مجموع یافته های پژوهش نشان دهنده این است که در کتاب های درسی دپ دوم مقطع ابتدایی، توجه متعادل و متوازی به مؤلفه های تربیت اقتصادی نشده است. این یافته با نتایج پژوهش های بلترک و صمیمی (۱۳۹۸)، میرعرب، حاجیتبار و آریانفر (۱۳۹۷)، یوسفزاده و آداک (۱۳۹۷) همسو می باشد. بر مبنای نتایج این پژوهش پیشنهادات زیر ارائه می شود.

- ۱- در کتاب های درسی پایه یازدهم و دوازدهم رشته علوم انسانی توجه بیشتری به مؤلفه-های تربیت اقتصادی مبذول شود.
- ۲- در تدوین محتوای مربوط به تربیت اقتصادی در کتاب های درسی به اصول سازماندهی برنامه درسی توجه شود.
- ۳- مؤلفان کتاب های درسی، مؤلفه های مغفول تربیت اقتصادی را مورد توجه قرار دهند و به پراکنش متوازن مؤلفه های تربیت اقتصادی در کتاب های درسی هر دو پایه اهتمام ورزند.

منابع

- احدی، حمید و دیگران. (۱۳۹۴)، کار و فناوری پایه هفتم. کد ۱۰۲. تهران: شرکت چاپ و نشر کتاب های درسی ایران
- باقری، خسرو (۱۳۹۵)، نگاهی دوباره به تربیت اسلامی، تهران: انتشارات مدرسه
- بلترک، عابدینی؛ جعفری صمیمی، احمد (۱۳۹۸)، تحلیل محتوای آموزش سواد اقتصادی در پایه ششم ابتدایی، مجله پژوهش های برنامه درسی
- بیابانگرد، اسماعیل (۱۳۸۴)، روش های تحقیق در روان شناسی و علوم تربیتی، تهران: دوران
- پیغامی، عادل؛ تورانی، حیدر. (۱۳۹۵)، نقش برنامه درسی اقتصاد در برنامه ی تعلیم و تربیت رسمی و عمومی دنیا، ارایه یک برنامه عمل برای یک برنامه درسی مغفول. فصل نامه نوآوری های آموزشی
- شورای عالی انقلاب فرهنگی (۱۳۹۰) مبانی نظری سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، تهران: وزارت آموزش و پرورش
- صافی، احمد (۱۳۹۴) آموزش و پرورش ابتدایی، راهنمایی و متوسطه تحصیلی، تهران، سمت .
- طغیانی، مهدی؛ پیغامی، عادل (۱۳۹۵)، تعلیم و تربیت اقتصادی، ج ۱ و ۲، تهران: انتشارات دانشگاه امام صادق
- عمادزاده، مصطفی (۱۳۹۶) اقتصاد آموزش و پرورش، اصفهان: جهاد دانشگاهی اصفهان
- محمودی، سیروس، بررسی وضعیت مولفه های تربیت اقتصادی در کتاب های درسی دوره متوسطه دوم رشته علوم انسانی، (۱۴۰۱)، فصلنامه راهبرد توسعه، شماره ۴
- موسی زاده، زهره؛ عظیم زاده اردبیلی، فایزه؛ صنعتی، فاطمه. (۱۳۹۶)، کار بست مؤلفه های حوزه ی توزیع تربیت اقتصادی در نظام آموزش و پرورش مبتنی بر آموزه های اسلامی. دو فصل نامه علمی ترویجی علوم تربیتی از دیدگاه اسلام
- میرعرب، رضا؛ حاجی تبار، محسن؛ آریانفر، سمیه (۱۳۹۷) تحلیل مولفه های سواد اقتصادی کتاب های درسی دوره دوم متوسطه دوم از دیدگاه معلمان و دانش آموزان، دوفصلنامه مطالعات برنامه ریزی
- ویسه، ایوب، ناطقی، فائزه، رضایی، محمد هاشم، اعتباریابی و طراحی الگوی تربیت اقتصادی - حرفه ای دانش آموزان دوره اول متوسطه، (۱۴۰۱)، فصلنامه پژوهش های برنامه ریزی آموزشی و درسی، سال دوازدهم

- یوسف زاده، محمدرضا؛ آداک، موسی (۱۳۹۷) بررسی محتوای کتاب های درسی دوره دوم ابتدایی بر مبنای تربیت اقتصادی

از دیدگاه اسلام، مسائل کاربردی تعلیم و تربیت اسلامی